

Юрій ЯСІНОВСЬКИЙ (Львів)

МІЖНАРОДНА НАУКОВА СПІЛЬНОТА ВШАНОВУЄ НІМЕЦЬКОГО СЛАВІСТА ГАНСА РОТЕ

Bibel, Liturgie und Frömmigkeit in der Slavia Byzantina: Festgabe für Hans Rothe zum 80. Geburtstag / упор. Dagmar Christians, Dieter Stern, Vittorio S. Tomelleri. München — Berlin: Verlag Otto Sagner 2009. 465 с.

Восени 2009 р. вийшов друком збірник на пошану проф. Ганса Роте з нагоди його вісімдесятиліття (*1928, Кенігсберг). Ганс Роте — відомий німецький славіст, дослідник історії літератури й культури ранньомодерної доби, редактор і публікатор найдавнішої верстви слов'яно-руських літургічних пам'яток, керівник Боннського відділу Патристичної комісії Академії наук федеральної землі Північний Рейн — Вестфалія, професор Боннського університету. Чимало праць присвятив українській літературі й культурі, головно ранньомодерної доби. В останні два десятиліття за його редакцією з'явився цілий ряд факсимільних і набірних, а також довідникових публікацій слов'яно-руських літургійних книг XI–XIII ст.¹, в тому й нотованих, у спеціальних славістичних серіях *Patristica slavica*, *Bausteine zur Slavischen Philologie und Kulturgeschichte*², *Bausteine zur Geschichte der Literatur bei den Slaven*. Видав чимало пам'яток української

¹ Див., наприклад: *Wörterbuch zum Gottesdienstmenäum für den Monat Dezember: slavisch — griechisch — deutsch nach ostslavischen Handschriften des 12. und 13. Jahrhunderts mit einem Glossar griechisch-slavisch* / опрац. Dagmar Christians [=Abhandlungen Nordrhein-Westfälischen Akademie der Wissenschaften, 107; *Patristica slavica*, 8]. Wiesbaden 2001; *Incipitarium liturgischer Hymnen in ostslavischen Handschriften des 11. bis 13. Jahrhunderts*, т. 1: А–Н; т. 2: Р–П; т. 3: Ψ–Ω. / вид. Hans Rothe, уклад. Dieter Stern [=Abhandlungen Nordrhein-Westfälischen Akademie der Wissenschaften, 118; *Patristica slavica*, 16]. Paderborn — München — Wien — Zürich: Ferdinand Schöningh 2008.

² Том 24 включає український нотолінійний Ирмолой кінця XVI ст.: *Das Lemberger Irnologion: Die älteste liturgische Musikhandschrift mit Fünfliniennotation aus dem Ende des 16. Jahrhunderts* / упор., вступ Jurij Jasynovs'kyj, перекл. і комент. Carolina Lutzka [=Bausteine zur Slavischen Philologie und Kulturgeschichte. Reiche B: Editionen, т. 24]. Köln — Weimar — Wien: Böhlau 2008.

літератури доби бароко³ і перевидав давніші дослідження з історії української культури і літератури.

Звернімо увагу на матеріали, цікавіші, з нашого погляду, для українського Читача.

Розділ 1: Біблійні книги

- Marcello Garzaniti (Флоренція). *Heilige Schrift und Auctoritas bei Maksim Grek*, с. 10.
- Ігар Клімаў (Мінськ). Біблейныя пераклады на старабеларускую / стараўкраїнську мову епохі Рэфармацыі і Контррэфармацыі, с. 11–31.
Тодішня назва цієї мови — *езикъ руський / lingua ruthenica*, а в деяких контекстах, як правило, при співставленні з сакральною, релігійною (зазвичай церковнослов'янською: *языкъ словенський*, рідко — латинською), набула назву *проста мова*. Розглядаються Пересопницьке євангеліє, Євангеліє Тяпинського, Крехівський апостол, Євангеліє учительне у перекладі Мелетія Смотрицького та ін.
- Ирина Люсен (Упсала). Проблематика древнейших двухступенчатых переводов: Старославянский перевод Псалтыри, с. 47–60.
Питання труднощів перекладу Септуагінти, оскільки єврейський текст не мав вокалізації та розподілу на слова, що змушувало перекладати буквально, слово в слово, без намагання вчитатися в смисл перекладаного. Тому перед слов'янськими перекладачами з греки були дуже складні завдання. Слов'янські переклади додавали нові помилки й неточності, далі віддаляючи ці тексти від сутності єврейського оригіналу.
- Варвара Ромодановская (Санкт-Петербург). Чудовская латинская Псалтирь XV века на фоне европейской традиции (материалы к исследованию), с. 72–81.
Йдеться про рукопис Чудовського монастиря в Москві (ГИМ, Чуд. 7), переписаний кириличною транслітерацією в колі, як припускає Авторка, творців Геннадієвої Біблії в Новгороді.
- Ірына Сынкова, Міхаіл Тарэлка (Мінськ). Польскія пераклады Бібліі XVI–XVII ст. у літаратуры литоўскіх татароў, с. 82–93.
- Е. Верещагин (Москва). Остромиров апракос как источник расширения евангельского смыслопространства, с. 118–148.

³ Наприклад, антологію поезії: *Die älteste ostslawische Kunstdichtung: 1575–1647* / упор. Hans Rothe [=Bausteine zur Geschichte der Literatur bei den Slaven, Bd. 7, 1]. Giessen: Wilhelm Schmitz 1976.

Розділ 2: Літургійні гимни і життя святих

- Dagmar Christians (Бонн). Athleten, Ackerbauern und Hirten: Typisierung der Heiligenverehrung und im Gottesdienstmenäum, с. 151–176.
Топос *Ангельский* у слов'янських мінеях.
- Tinatin Chronz (Бонн). Editionen Georgischer liturgischer Texte: Eine Auswahl, с. 177–193.
Історія видань грузинських літургійних текстів, джерела.
- Юрий Ясиновский (Львів). Нотнолинейный Ирмологийон как литургический сборник украинско-белорусской традиции, с. 194–208.
Історія формування українсько-білоруського Ирмологіона як змішаного літургійного збірника. Історичні типи укладу грецького та слов'янського Ирмологіона та їх відображення в нотолінійному Ирмологіоні.
- Мария Йовчева (Софія). Об одной словообразовательной модели в ранних гимнографических текстах (глаголы с суффиксами *-ова-/-ева-*), с. 209–228.
Матеріалом служать опубліковані давні мінеї та покажчики слів. Стверджує, що слова цього класу суфіксів, найчастіше створені калькуванням грецьких зразків, вживалися переважно у творах поетичної, панегіричної і паренітичної літератури, яка відзначається підвищеною складністю поезики (с. 219).
- Роман Кривко (Москва). К истории второй песни гимнографического канона: утраты и интерполяции, с. 229–242.
Сучасні науковці вже спростували твердження давніших авторів (напр., Веллеса), що 2-гу пісню автори канонів опускали через надмірно суворий її зміст. 2-га пісня канонів у творчості Андрея Єрусалимського (Критського) та патріярха Германа майже завжди присутня, а Йоан Мніх (Дамаскин) та Косма Маюмський її не вживали. Наведено додаткові факти про 2-гу пісню в деяких канонах згаданих авторів.
- Catherine Mary MacRobert (Оксфорд). A Hymnographical Curiosity: Troparia Composed for the Psalter, с. 243–266.
- Ľubor Matejko (Братислава). *Князь – король – царь*, с. 267–272.
- Oleksandr Petrynko (Айхштет). Die Quellen des jambischen Weihnachtskanons unter besonderer Berücksichtigung seines theologischen Gehalts, с. 273–296.
- Анна Пичхадзе (Москва). О языковых особенностях славянских служебных миней, с. 297–308.
Зауважує, покликаючись на Дагмар Крістіанс, що спершу, в часи діяльності Кирила та Методія і їх учнів, «слов'янські піснеспіви копіювали мелодію

- візантійських гимнів, а зміст своїх грецьких зразків передавали досить вільно» (с. 297); пізніше намагалися перекладати грецькі тексти буквально, які накладалися на ті ж візантійські мелодії (с. 298).
- Сергей Темчин (Вільнюс). Postавление киевского митрополита Илариона в свете грузинского Жития Георгия Святогорца, с. 345–358.
 - Nikolaos Trunte (Бонн). Rhomäische Kaiser in slavischer Hymnographie — Zeugnisse eines schwierigen Verhältnisses, с. 359–371.

Розділ 3: Витоки духовної поезії

- Giovanna Brodi Bercoff (Мілан). Die Kunst der Variation: Zur Barockpredigt in der Ukraine und in Russland, с. 375–389.
- Olga Dolskaya (Канзас-Сіті). Spiritual Songs in the Seventeenth Century: Russia's Legacy in Manuscripts, с. 391–411.
- Юрий Медведик (Дрогобич). Современные немецкие славистические исследования восточнославянского барочного духовнопесенного творчества (конец XX – начало XXI вв.), с. 412–431.
- Michael Moser (Відень). Einige phonologisch markierte Metapolonismen in Kyrylo Trankvilion-Stavrovec'kyjs *Перло многоцѣнное*, с. 432–449.
- Achim Rabus (Фрайбург). Ostslavische geistliche Lieder zwischen Wanderliteratur und Regionalkultur, с. 475–486.
- Лидия Сазонова (Москва). Отражение церковных песнопений в панегирических контекстах «Рифмологиона» Симеона Полоцкого, с. 487–501.
- Dieter Stern (Бонн). Das Suprasler Kantional F 19–233 ein Jahrzehnt danach, с. 502–518.
- Peter Žeňuch (Братислава). Die Überlieferung des paraliturgischen Liedguts des byzantinisch-slavischer Ritus in der Karpatenregion, с. 538–550.